

Stari dječji sportovi na snijegu i ledu u srednjoj Podravini

Stari sportovi na snijegu i ledu bili su u prošlosti zabava i radost djece. Jedva se čekalo zimsko vrijeme, koje je donosilo obilje snijega i leda. Gotovo pusta uzvišenja, padine pokrivene snijegom, a vodene površine ledom, oživljavale bi od razdragane i oskudno odjevene djece. Na te prostore dolazilo se danju, a odlazilo u sumrak.

Djeca svakog sela, ili zaseoka, imala su tzv. svoj dio prostora za igre na snijegu i ledu. Snježna sanjkalista i ledena klizališta naročito su posjećivani nedjeljom i ostalim blagdanima. U početku to su igre radosti, a kasnije, nakon upoznavanja i ovladavanja rekvizitima, počinju takmičenja pojedinaca, grupica i većih grupa djece.

U ovom pretežno ravničarskom kraju, bogatom šumama, razvile su se igre i sportovi na snježnim i ledenim površinama. Od običnog hodanja i trčanja po snijegu i ledu, došlo se do novih sadržaja i oblika, od jednostavnijih do složenijih starih sportova na ledu i snijegu.

Snijeg i led bio je prvi materijal, koji je poslužio razonodi i igri i prvom neslužbenom nadmetanju. No, takav materijal nije bio postojan na povišenim temperaturama, kod jačih mehaničkih trenja, pritisaka i udara. Tražio se bolji i dugotrajniji. Suma kao zajednica biljaka i životinja bila je nepresušan izvor novih materijala, koji su mogli malo preuređeni i bolje oblikovani, postati odličnim rekvizitima.

Obična grana, palice, šibljice, kora, iverje, liko, trava, životinjske kože, kornjačevine, rogovlje, mahovina, lišće i trupčici bili su odlični materijali za rekvizite i dopunu rekvizitima na snijegu i ledu.

Od rekvizita korišteni su na snijegu (br. 1) »sančice«, (br. 2, 3 i 6) daščice trovrsnog oblika, (br. 6) koritašce, (br. 5) strugančica, (br. 7) korito, (br. 8) košara, u novije vrijeme obične plastične vreće (br. 9 i 10).

Sl. 1. Rekviziti za stare sportove na snijegu

Sl. 2. Na »sančicaj« (saonicama)

Spust na »sančicaj« (saonicama) bila je dosta teška i opasna igra. Svaki dječaci dolazio je do početne točke spusta, nogama u čučnju stao na »saonice« (dvije ukoso odvojene deblje vrbove šibe) položene na površinu snježne staze i čvrsto se obim rukama prihvatio za »sedlo« (sjedalo), ali nije na njega sjeo. Nagibom tijela prema naprijed pokrenuo je saonice od šiba niz kosinu i pojurio uhodanom i dobro utrtom stazom. Nastojao je postići što dalji cilj, bez prevrtanja i pada. Najbolji spustaš postajao je onaj koji je cijeli spust prošao na rekvizitu i dosegao najveću duljinu spusta. Pri svakom spustu moglo se odmah zapaziti kako učesnik u igri i nadmetanju vlada ravnotežom na ovom vrlo osjetljivom rekvizitu. Malom neoprežnošću, pomicanjem težišta previše prema naprijed, rekvizit bi »nosom« (prednjim spojnim dijelom) zapinjao u dosta neravnu podlogu i prevrnuo saoničara, a time je bio postignut i slabiji rezultat u vožnji na spust. Svako mjesto pada označili su zabadanjem šibe. Saoničari su počesće i polomili te dosta krhke rekvizite, ali su brzo načinili nove i bolje. Ovo je bio mirni i »tiji« (tih) spust na saonicama. Koristili su po dogovoru i »pogur« (potisak) u leđa rukama i »povlek« (povlačenje) prednjeg kraja saonica »štakama« (hodaljicama).

»Spušćanje« (spušćanje) »sjedom« i »lijegom« na koži

Za ovu igru, zabavu i nadmetanje, koristili su kože ovaca, lisica, jazavaca, krava, srna, svinje, jelena, srndaća i zečeva. Najobičniji spust izvodio se običnim prostiranjem kože na snježnu površinu, »sjedom«, »lijegom« i odguravanjem nogama i rukama. Mnogo složeniji spust bio je na punjenim kožama. U svaku kožu stavljali su lišće, mahovinu, pljevu, slamu i sijeno i tako ispunjene zavezivali šibama, likom i konopljinim uzicama. Na taj način su izrađivali razne kožate jastuke pogodne za sjedenje, ležanje i držanje. Uvijek su običavali tako ispunjenu kožu okrenuti glavom prema pravcu spusta i zajašiti je, a zatim se na njoj spustiti do određenog mjesta. U tom dosta zanimljivom nadmetanju bilo je međusobnog uvjeravanja kako njihov jelen dobro trči, srndać poskakuje, a lisica sve nadmudruje svojim mudrolijama.

Spust na kožama izvodio se najviše pojedinačno, rjeđe u paru, a vrlo rijetko u trojkama, što je ovisilo o veličini kože. I tu su bila neka pravila nadmetanja. Uvijek su bili bolji oni kožaši koji su uspijevali određenim položajem tijela doći najdalje bez padova i prevrtanja. Osim spusta »sjedom« i lijeganjem ponekad su pokušali spust klečanjem i »stojom«, ali samo oni najbolji i najodvažniji. Zbog slabije vožnje na koži često su okrivljavali dotičnu uginulu ili umorenu životinju. Govorili su da im slabo ide, jer zapinju veliki jelenji rogovi, zakrivljeni rogovi srndaća nađu svaku rupicu i ispupčenje, lisica repom nepravilno maše, zec pred jastrebom trči, a vepar kljovama ruje po zemlji. Ponekad su kože tukli batinama vjerujući da će urazumiti dotičnu životinju i privoljeti je na bolju poslušnost, a time i na njihov bolji i sretniji spust.

»Spušćanje« (spušćanje) na grani

Pošto su drveće susretali gotovo na svakom koraku, lako su nalazili pokidane i suhe grane raznih debljina i oblika. Promatrajući prolaženje grana u nabujalim rijekama, vidjeli su da one ne tonu, nego se održavaju na površini bujice. To iskustvo prenijeli su i na snježne površine, birajući grane najpogodnijih oblika, da na njima oprobaju i izvedu dosta opasne spustove čučnjem i »sjedom«. Pogodna je bila grana koja je imala prednji dio deblji i savinut prema gore sa dva-tri izdanka pogodna da se polože na površini snježnog pokrivača. U tim spustovima posebice su uspijevali kada je bila snježna površina smrznuta i skliskija, pa su brže jurili postizujući veću duljinu staze. Gotovo ista pravila spusta na koži vrijedila su i za spuščanje na grani. Najčešće su spust na grani izvodili dječaci pojedinačno, a rjeđe u paru na većoj grani.

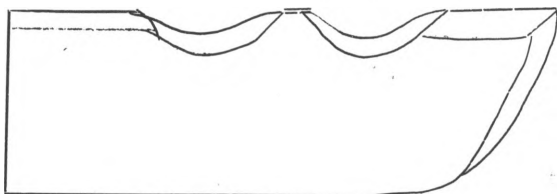

Sl. 3. Grana

»Spušćanje« na »trupčecu«

Za ovu igru i nadmetanje bio je pogodan običan trupčić mekanog drveta vrbe, jasike ili lipe. Što je trupac bio dulji i deblji, to su ga mogli bolje pripremiti za određenu svrhu. Prednji kraj trupčića zasjekli su tako da je imao oblik skije, a donji dio osnove bi izravnali. Na gornjem dijelu trupčića, zvanom sedlo, načinili su dvatri udubljena za sjedenje. Čim bi takav rekvizit dovršili, odmah su mogli s njime početi na sanjkalište. Spuščali su se pojedinačno »sjedom« i »lijegom« (na trbuhu i leđima), u paru i troje, a čučnjem vrlo rijetko. U »stojom« se nisu nadmetali na spust. Težili su ostati u sjedištu, izbje-

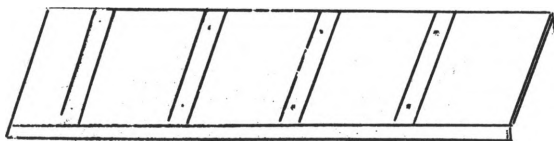
ći pad i doseći što veću duljinu spuštanja. Spust su odbrojavali od jedan pa nadalje. Manji broj ujednačenog brojenja (ni brzo, ni polako) donosio je veću vrijednost nadmetaču. Slabiji u ovom nadmetanju dobivali su nadimke, morali su posluživati, ili davati nešto voća, brojati do određenog broja, tražiti skriven predmet, odgovarati na zagonetke i pitalice, podnijeti fizičku kaznu itd.

Sl. 4. »Trupčec«

»Spušćanje« na »deski«

Spust na »deski« (dasci) bio je jednostavan, ali i dosta opasan. U početku za to je djeci služila bilo kakva odbaćena daćšica razne debljine i veličine. Od obićnih zabava i igre postala je takmićarski rekvizit na kojemu su se izvodile razne vratolomije i šale. Sjedali su na nju pojedinaćno, udvoje, utroje, ućetvero, a i u manjim grupicama. Važno je bilo da daska putuje sanjkališćtem. No, nije dugo takva daska ostajala predmet za zabavu. Dosta je bilo padova, što se djeci nije nikako svidjelo, pa su nastojali naći rješjenje za bolji i sigurniji spust. Na podulju dasku ućvršćivali su tanje prećcke, koje su srećavale padanje. Ovim obogaćivanjem daske, mogli su zabavu i nadmetanje ućiniti daleko zanimljivijim i veselijim. Zato su lakše izvodili spust u sjedu, kleku i ućućnju, a pojedinaćno i u paru lijegom po dasci. Zadatak je bio da se ode što dalje. Takvim daskama se vrlo uspješno izvodio spust na smrznutoj snježnoj površini, jer je bila manja mogućnost zapinjanja. U pojedinaćnom spustu, zahtijevalo se od nadmetaća da izvedu i okrete oko osi daćšice, što baš nije bilo lagano zbog brzine spuštanja i neravna terena. U tome su uspješivali najhrabriji i najbolji daćšćari, koji su postajali prvaci igre i naćina nadmetanja.

Sl. 5. »Deska«

»Spušćanje« v »korpi« (košari)

Košara ispletena od vrbovog šiblja, razne veličine, imala je mnogostruku uporabu u domaćinstvu. O njoj se vodilo računa gdje je i u kakovom je stanju. Košare su mlađi uzimali kriomice. Omiljeno je bilo spuštanje u košari »sjedom« niz padinu. To se izvodilo u ućućnju ili stoju, što je ovisilo o mećusobnom dogovoru pojedinaća. Tvrđa snjezna podloga bila je vrlo pogodna da se košarom spušta niz brijeg, sa zaletom i bez zaleta. Najbolji su bili oni »spušćaći« (spušćari) u košari, koji su najbrže došli do određenog mjesta. Bolji su bili oni koji su košarom uspješivali naćiniti nekoliko okreta oko njene osi na spustu.

Sl. 6. »Korpa«

Spust v »struganji« (drvenoj posudi)

Vožnja na spust u »struganji«, na snijegu, preteća je discipline bob. To je višestoljetna zabava, igra i takmićarska vješćina djece. Odvijala se na padinama većih i manjih uzvišenja.

Mećusobna nadmetanja djece izvodila su se u »struganji« pojedinaćno, a rjeđe u paru. Za tu prvotnu zabavu bila je dostatna drvena posuda jajastog oblika, dužine 62 cm, širine u srednjem dijelu 45 cm i dubine 14 cm. Da bi se mogla izvoditi zabava, igra, kasnije i takmićenje, dovoljna je bila obićna staza s nagaćenim snijegom; ili bilo kakav usjek na spust. Posebni pravila ova igra nije imala, ali se odvijala prema dogovoru »struganjaša«.

Spust u struganji mogao je biti »sjedom« (sjedanjem), što je zahtijevalo od svakog ućesnika u igri i takmićenju da sjedne u drvenu posudu i prihvati se za njene stranice obim rukama. Noge su dolazile na prednji dio »uha« (ispupćenje struganje) i mirovale. Nogama nije ućesnik u igri smio utjecati na pravac kretanja, položaj rekvizita, odguravanje i zaustavljanje. Tko se ne bi toga dogovora pridržavao, odmah je bio iskljućen iz igre i potjeran na sporedni spust.

Svi su se spuštali na određene visine, pojedinačno ili grupno, na isti način, sa željom da ostvare što brži i dulji put u svom spustu. Ovako ovalna posuda okretala se, nagibala, izbacivala takmičara na dijelu staze, a to je značilo i slabiji rezultat. Najbolji takmičari bili su oni »struganjaši«, koji su postigli veću daljinu bez ispadanja iz posude.

Spust u »struganji« bio je i klečeći. Takmičar je u posudi, a rukama se čvrsto prihvaćao za stranice rekvizita. Hrabriji i odvažniji su se međusobno takmičili u spustu u »stoju« (stajanju), što je bilo najnapetije i najopasnije. Ovdje je ravnoteža bila najznačajnija. Bilo je mnogo padova, ozljeda i neželjenih posljedica. Vrlo su rijetki bili oni koji su dolazili »u stoju« do pola staze, a vrlo teško bi netko uspio doći do kraja spusta, pa se to smatralo posebnom srećom i uspjehom.

Spust su izvodili i ležanjem u »struganji«, sa pomoćnom daščicom u sredini, tako da im je tijelo bilo položeno na posudi, a rukama su se čvrsto držali za stranice. Većom »struganjom« mogli su izvoditi »sjed« udvoje, a takav spust je bio zanimljiviji. Prvi bi »struganjaš« sjeo na dio prve polovine posude, metnuvši noge na prednje »uho«, a drugi iza njega, s tim što je metnuo svoje noge na njegove i čvrsto se prihvatio rukama za stranice posude. Takav spust bio je dosta težak, i samo su najbolji parovi dolazili bez ispadanja do cilja.

Djeca su za takve igre i nadmetanja rijetko kada dobivala cijele posude, koje su, inače, služile u domaćinstvu, pa su ih kradomice uzimala i odnosila na omiljela mjesta igara. Sve je bilo dobro dok je posuda cijela vraćena kući, makar i dosta istrošena na donjem dijelu, ali sa polomljenom posudom bilo se zaista neugodno vraćati, jer su uslijedile batine i kažnjavanja. U toj se posudi u većini domaćinstava mijesio kruh, kupala su se i umivala djeca i pralo se rublje.

Dječaci su se nekada običavali takmičiti sa »struganjama« bez takmičara u njima. Spuštali su ih same na spust, da odu što dalje, a da se ne prevrnu na putu. Znali su u njih metati po nekoliko jabučica (plodina hrasta), oraha ili pravih jabuka. Čija bi »struganja« došla neprevrtna, taj bi pobjeđivao, za okladu dobivao od svih učesnika u igri jabuke, kruške, orahe, ili nešto drugo.

Sl. 7. »Struganja«

Spust u koritu

Spust u koritu je također preteča vožnje bobom. O veličini korita ovisilo je kolik će biti broj igrača i takmičara. Djeca su se na snijegu takmičila u koritu vožnjom pojedinaca, parova, trojki i četvorki, a rjeđe ih je bilo više.

Sl. 8. »V koritu«

Za spust pojedinaca bilo je dovoljno obično »korice« (koritašce, drveni sud) duljine 70 cm, širine 25 cm i dubine 8 cm.

Vožnja udvoje mogla se izvoditi koritom dužine 95 cm, širine 37 cm i dubine 10 cm.

Spust utroje izvodio se koritom dužine 130 cm, širine 50 cm i dubine 18 cm. To su »pratja« (perača) korita.

Za spust četvero i više djece korištena su velika ili »harača« korita. Teren za spustove bio je isti kao i za spustove »struganjama«. Posebno pogodan teren za masovne spustove bila je široka livada sa padinom i prekrivena snijegom, koja je omogućavala većem broju takmičara da se uključe pojedinačno, u paru, trojki i četvorki.

Spust u »koricu« (koritašcu) mogao se odvijati u nizu kad su takmičari jedan za drugim prolazili od vrha uzvišenja do podnožja. Pravilo je bilo da se dogovorom odredi »sjed« (sjedjenje), zatim »klek« (spust klečanjem), ili »lijeg« (spust lijeganjem na leđa ili trbuh) u koritu.

Takmičilo se tako da sa polazišta, u određenom stavu, svaki krene prema dolje, ne ispadajući iz korita i ne mijenjajući položaj tijela. Dok su se jedni takmičili, drugi su pazili na ispravnost načina vožnje.

Redovito su pobjeđivali oni koji su prošli najdulji dio staze-spusta i održali položaj tijela prema dogovorenom položaju.

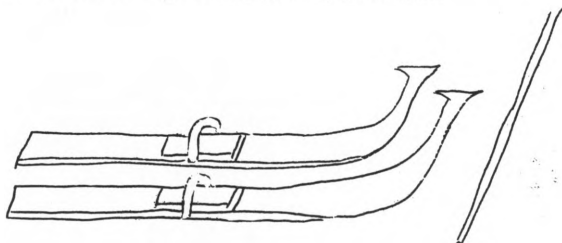
Spust udvoje odvijao se na isti način kao u opisu »struganjom«. Za razliku od »spusta struganjom«, spust koritom udvoje bio je dosta težak. Lakše se izvodio na užoj stazi spusta, jer tada duljinā korita usmjerava pravac kretanja takmičara. Veća širina staze spusta teže se svladava, gubila se ravnoteža, prevrtalo i ispadalo.

Takmičenje na spustu utroje i učetvero bilo je teže. Što više živih tijela, to je ravnoteža bila nestabilnija, a promjenom ravnoteže mijenja se pravac i sigurnost vožnje postaje manja.

Dok dvojica ili trojica sjede u koritu, posljednji takmičar pridržava korito na startu i zatrčavanjem, prema dogovoru takmičara, ubrzava kretanje korita, dvojke ili trojke, uskače na određenom dijelu staze u korito i nastoji ostvariti što dulji spust, izbjeći prevrtanje i ispadanje, a time postići i što bolji rezultat. Svi ovi rezultati nisu zapisivani, već su se pamtili, toga dana ili dulje.

Skijanje na koritnim skijama

Ovi rekviziti bili su izrađeni od polomljenog poduljeg korita. Skijaši su od svake polovice korita izrezivali po jednu koritnu skiju, tako da su dobili par. Na taj način riješili su problem noseva, prednjeg kraja skija. Na gornji dio koritnih skija pričvrstili bi daščicu duljine njihove obuće o koju su vješto pričvrstili kožnate remene. I to je bilo dovoljno da se počne sa zabavom, igrom i takmičenjem. Na pogodnim spustovima, pojedinačnim vožnjama, spuštali su palicu koja im je služila za odguravanje, a i kočenje kod većih i nesigurnih brzina. Poneki skijaši, zbog polomljene skije, skijali su se na jednoj skiji, i to im je bila zabava, a ponekad i nadmetanje u vještini održavanja ravnoteže tijela na snježnoj površini. Svi su težili da postignu vožnju bez pada i bolji spust sa većom duljinom staze. Na boljim skijama običavali su izvoditi vožnju u paru i trojci, što baš nije uvijek uspješno završavalo. Na istim skijama izvodili su hod uz brijeg, trčanje i vučenje u paru štapom. Poneki skijaši su pravili i male skakaonice sa kojih su izvodili jednostavne i kratke skokove s ciljem duljeg i boljeg doskoka.

Sl. 9. »Koritne skije«

Spust na »skijicaj« (skijicama)

To su bile dvije uske daščice uzdignutih nosova, od mekanog drveta vrbe, jasike i lipe, malo dulje nego sama obuća na nogama. Skijicama se vozilo po jače smrznutoj snježnoj površini, na ravnijem terenu, pomoću jednog običnog štapa za odguravanje. Vožnja se izvodila u čučnju, u stoju i »prignutom« (sagnutom) položaju tijela. Spust skijicama izvodio se niz dobro utrutu padinu, bez palica i pomoću palica. U početku je to bila vještina održavanja ravnoteže i nogu na daščicama, spretnost u što boljem svladavanju spusta i veće njegove duljine. Odvažniji dječaci su ovu rasonodu i igru zamjenjivali takmičenjem pojedinaca u spustu, da što brže i u nepovoljnijem položaju tijela dosegnu veću duljinu staze, i ponovo se vrate trčanjem na polazište, što se određivalo brojanjem. Bolji takmičar bio je uvijek

Sl. 10. Na »skijicaj«

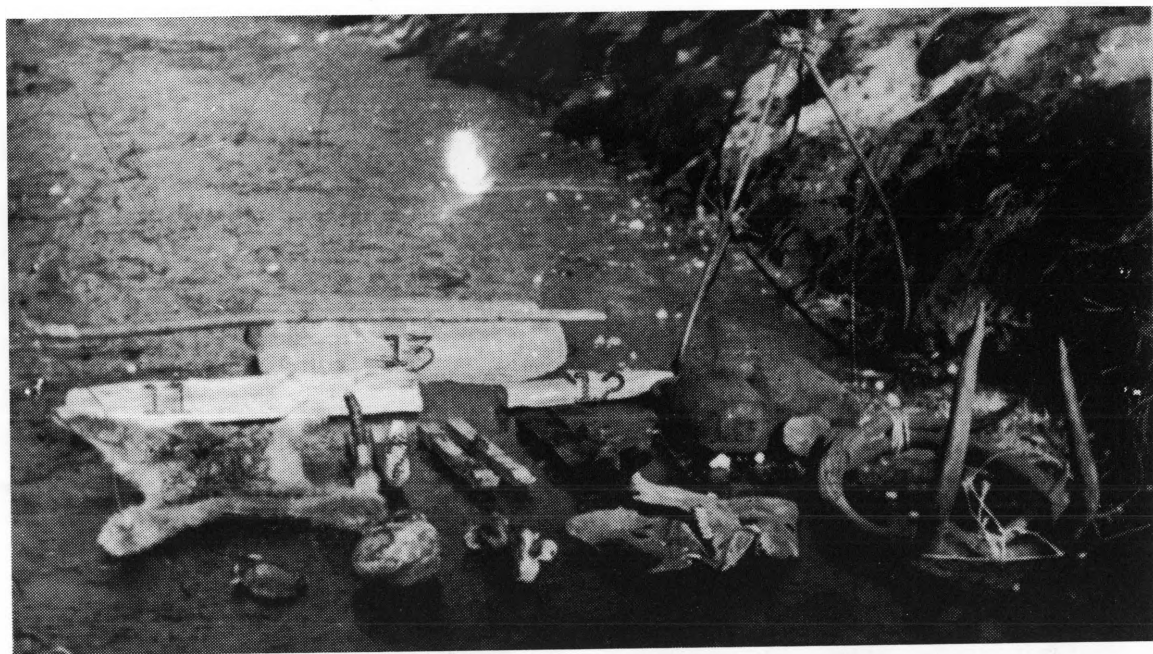
onaj koji je stazu više puta svladao u uspravnijem položaju tijela, bez pomoćne batine, nije pao i dotrčao što prije do polazišta.

Spust na vreći

Spust na vreći (konopljanjoj, jutinoj i plastičnoj) običava se u novije vrijeme. Dovoljno je bilo naći vreću, napuniti je slamom, pilovinom, mahovinom ili sijenom, pa je takav rekvizit bio odmah pripreman za igru i takmičenje. Takmičar je sjeo na napunjeni dio vreće, prednji kraj otvora prihvatio obim rukama, podigao noge i tijelo nagnuo unazad, te se spuštao niz padinu s ciljem da postigne što dulji spust i da se održi na vreći.

Sl. 11. Spust na vreći

Sl. 12. Rekviziti za stare sportove na ledu

Rekviziti i stari sportovi na ledu

Rekviziti korišteni za stare sportove na ledu: (br. 1) kornjačevina, (br. 2) zglob kravlje noge, (br. 3) svinjska nožna kost, (br. 4) kosti svinjske glave, (br. 5) rogovlje jelena, (br. 6) zečje krzno, (br. 7, 8, 9) razne drvene klizaljke, (br. 10) klompe, (br. 11 i 12) daščice, (br. 13) komad leda, (br. 14) sančice.

Tuničanje

To je, u stvari, vožnja na »tunji« (komadu leda). Ovo je igra, koja se izvodila na površinama zaleđenih graba, bara i potočića. Posebno su bile pogodne veće, glatke i čiste ledene površine. Tuničari su za ostvarenje ove igre i nadmetanja koristili običnu sjekiricu, kojom su iz veće ledene površine isijecali jedan četvrtasti komad leda. Najbolja je bila isječena »tunja« 40 x 40 cm, a debljine 10 do 20 cm. Pomoću sjekirice se izvlačila van. Tako je svaki tuničar za sebe pripremao komad leda, da bi se mogao zabavljati, igrati, takmičiti. Ovako gotovu »tunju« svaki je postavljao na veću ledenu površinu i izgladio povlačenjem, »vozanjem«, donjeg dijela, da bi bila što glatkija. Na prednjem kraju isječenog komada leda načinio je kosu rupicu, u koju je mogao staviti vrh štapa promjera 2 do 3 cm. Osim ledenog komada bio je potreban i štap od metra i više. Kad je sve ovo bilo pripremljeno, vožnja i takmičenje mogli su početi. O širini ledene površine ovisilo je koliko će takmičara nastupiti

Sl. 13. Tuničanje

odjednom. Na ledenoj površini moglo se naći i desetak tuničara. Početak igre i takmičenja određivao se oznakom na ledenoj površini (crtom, šibom, šiljkom).

Svaki je svoju »tunju« stavio na određen dio i štap držao u ruci, očekujući početak zviždukom, povikom, pucanjem biča. Na dat znak svaki tuničar je do određene linije trčanjem gurao »tunju« i izvadiši štap iz rupe naskočio na nju i vozio se. Bolji takmičar bio je onaj koji se dalje vozio.

Drugi način takmičenja na »tunji« bio je u paru. Jedan je čučnuo na ledenu santicu, a drugi ga vukao po-

moću štapa. Tada je bio najbolji onaj par koji je određenu duljinu staze prošao brže, bez pada bez iskakanja sa »tunje«.

Treći način takmičenja na »tunji« bio je guranjem u pleća, u paru. Početak je bio isti kao za vožnju na »tunji« s ciljem kao u prijašnjim takmičenjima.

Naskok na »tunju« bio je svakako težak način takmičenja. Tu je pojedinac pokazivao svoju spretnost i brzinu. Leđima je bio okrenut od pravca dolaska »tunje«, koju je brzo vozio pomoćni suigrač i proguravao između raširenih nogu prvog suigrača. Kad je »tunja« doticala vrške njegove obuće, smio je naskočiti na nju, voziti se u stoju i čučnju. Pobjednik je bio onaj koji je na vrijeme naskočio na »tunju« i vozio se njome što dalje i dulje.

Naskok sa strane na »leteću« (jureću) »tunju« bio je najteži način igre i takmičenja. Pomoćni je suigrač brzo dovozio komad leda, a takmičar ga je sačekao na određenom mjestu, naskočio na »tunju« sa strane u dolaznom trenutku. Sve je bilo dobro kada je tunjaš uspio naskočiti, čučnjem i okretom tijela u pravcu ledene santiće, ali kada je naskočio na manji dio »tunje«, bilo je neugodnih padova, lomova i ozljeda. Tu se tražio siguran naskok i što dalja i dulja vožnja ledenom površinom.

Jedna od vještine vožnje na »tunji« bila je i ona koja se izvodila odguravanjem pomoću šiljatog drvenog štapa. Takmičar bi stao na »tunju« i na dati znak za polazak ubrzanim odguravanjem, na ledenoj površini, sve brže odmicao od početka i prilazio k određenom cilju. Pobjedivao je uvijek brži i spretniji, snažniji i okretniji. Nije smio stati nogom na ledenu površinu, jer se to smatralo ozbiljnim prestupom.

»Šklizanje« na grani

»Šklizanje« (sklizanje) na grani, potpuno istoj, kao prema slici 3, bilo je na ledu. Grana korištena za spuštanje i sanjkanje na snijegu izvrsno je služila na glatkoj ledenoj površini, jer su donji dijelovi klizišta bili izglade-ni.

Sklizanje na grani bila je u početku zabava djeci, igra i njome se bavljao pojedinac tražeći razne načine i mogućnosti zabave. Dovoljno je bilo da su se na ledenoj površini sreli dva dječaci, zabava i igra prestajala bi i počinjalo je nadmetanje. Svaki je svoju granu gurao pred sobom i nastojao ostvariti što veću duljinu na ledenoj površini. Na tako jureće grane uskakivali su i klizali se. Kad je bilo više dječaka, tada su se međusobno nadmetali u parovima. Jedni su čučali, sjedili ili stajali na grani, a drugi su ih gurali u leđa ili vukli na uzicama za prednji dio grane. U tom nadmetanju tražilo se bolje i brže granaše na određenoj duljini zaledene površine.

»Šklizanje« na »sančica«

Sklizanje na saonicama bila je omiljena zabava, igra i nadmetanje dječaka na zaleđenim površinama graba, potočica i livada. Dječaci su se s tako jednostavnim i skromnim rekvizitom igrali »suzana« (konjića) hodom i trčanjem, vukući za »rudo« (sjedalo) šibnate saonice. U parovima nadmetali su se u brzini sklizanja pogurom u leđa i vučenjem za prednji dio sjedala. Uloge su mijenjali i na taj način činili nadmetanja zanimljivijim. Jače saonice mogle su izdržati i dva klizača.

Sl. 14. »Šklizanje« na »sančica«

»Šklizanje« na kori

Do kore su dolazili zasijecajući bradvicama debeo hrast, jasen ili jasiku. Dovoljan je bio komad kore veličine tabana noge. Taj bi komad kore stavili na led onim dijelom kore koja je bila priljubljena na deblo, jer je bila prirodno glatka. Tako je moglo početi sklizanje na »jednoj nozi« (jednoj nozi). Ako je bio izrazit dešnjak, kora je bila pod obućom desne noge, a odguravao se od glatke ledene površine lijevom nogom. Takav priručan materijal mogao je poslužiti za zabavu, igru i nadmetanja podulje vrijeme. Takmičili su se pojedinci u brzini sklizanja. Veće kore omogućavale su klizanje obim nogama u čučnju, stoju, »sjedju« pogurom u leđa i vučenjem naprijed pomoću bilo kakve palice, ali približno jednake duljine za sve takmičare. Klizali su se na kori u paru i trojci, što je ovisilo o veličini kore (širini i duljini). Izvodili su i »lijeg« (ležanje) na većoj kori u pojedinačnom nadmetanju.

Sl. 15. »Šklizanje« na »želvi«

»Šklizanje« na koži

Klizanja na koži bila su zanimljiva i vrlo jednostavna. Dovoljno je bilo imati cijelu ili komad kože tvora, zeca, jazavca, svinje, srne, krave. Manjim kožama omotavali su obuću na jednoj nozi. Unutarnji dio kože okretali su i polagali na led, dok su vanjski priljubili uz obuću (dio krzna, dlaka i dlačica). Rubove kože vezali su nožicama, likom i ničalničkim uzicama. Neomotanom cipelom odguravali su se na ledenoj površini. Ako su imali veće kože (svinje, krave, srndaća, jelena), izvodili su

vožnju u parovima naizmjenice vučenjem u položaju »sjedna«, čučnja i rjeđe stoja. Svrha nadmetanja bila je brzina, održavanje određenog položaja tijela i veća duljina klizanja.

»Šklizanje« na »želvi«

Da bi imali kornjačevinu, uhvatili su živu kornjaču u ljetu i ranoj jeseni. Važan im je bio donji dio oklopa kojeg su odsijecali bradvicom, ili odvajali pilenjem pomoću obične pilice. Donji dio roževine pospremali su na sjenovito mjesto, da bi što dulje zadržao svoju kakvoću i gipkost. Pojavom prvih ledova, u kasnoj jeseni i zimi, klizači su uzimali pripremljenu kornjačevinu i odlazili na klizališta. Stavili su je pod prednji dio obuće i klizali se odguravanjem na jednoj nozi. Vještijim klizanjem na kornjačevini težili su postići što veće brzine i održavanje ravnoteže na jednoj nozi. Zbog velike glatkoće kornjačevine nevjšti klizači padali su i ozljeđivali se. Tom kornjačevinom služili su se na klizanju ipak najvještiji i najodvažniji klizači.

»Šklizanje« na svinjskim kostima (dijelovima nogu i glava), zglobu kравlje noge

Do ovih kostiju dolazili su u svojim domaćinstvima, a nije bio rijedak slučaj da ih nađu na seoskim grobljima uginulih životinja. Svinjska natkoljencična i potkoljencična kost omogućavale su klizanje na ledu na dva načina. Ostavili su oba zgloba kosti i na srednji dio takve kosti stali su prednjim dijelom obuće i odguravanjem klizali se po ledu. U drugom načinu jedan zglob su otkinuli, a prednji usmjerili glavicom i dužinom kosti prema položaju obuće, dobro ga rasklizali i na njemu se kasnije klizali jednom nogom odguravanjem.

Zglob kравlje kosti otkinuli su tako da je ostala glavica i vrlo mali dio kosti, koji se svojom površinom priljubio uz površinu leda. Na glavicu zgloba stavljali su srednji dio obuće, kako bi postigli što bolju ravnotežu i sklizali se odguravanjem pomoću druge noge. Kostii glave svinje većom površinom omogućavale su sigurniji stoj na jednoj nozi i održavanje ravnoteže i klizanje po ledu. **Slike 16, 17 i 18.**

»Šklizanje« na »jelenske roge« (klizanje na jelenskim rogovima)

Klizanje na jelenskim rogovima pričinjalo je djeci posebno veselje u zabavi i nadmetanju. Od dva odbacena jelenja roga moglo se načiniti zaista izvrsno vozilo za led (vidi sliku 12). Za taj rekvizit nije trebalo posebno umijeće. Rogovi su u korjenima (debljem dijelu) bili prebačeni jedan preko drugoga i svojim šiljatim dijelovima okrenuti prema gore. Tako sljubljeni i zavezani na stražnjem i prednjem dijelu rekvizita dobrim likom i čvrstom uzicom, omogućili su sastavljanje izvrsne vozilice za led. To je bio neuništiv i nepoderiv, vrlo cijenjen i drag rekvizit svakog dječaka. Na njemu se moglo sjediti, čučati, stajati, klečati. Svi položaji tijela mogli su se ostvariti na čvrstoj osnovi rogovlja i na stabilnoj bazi. Djeca su se takmičila na razne načine: guranjem u leđa, vučenjem na uzicu prednjeg kraja, zatrčavanjem i naskokom na vozilicu, preskakivanjem rogovlja u vožnji. Glavni dio istaknutih rogova bio je kao dvije sigurne ručice za koje se moglo čvrsto držati rukama. Nadmetali su se mali nadmetači na rogovima u brzini i raznim vje-

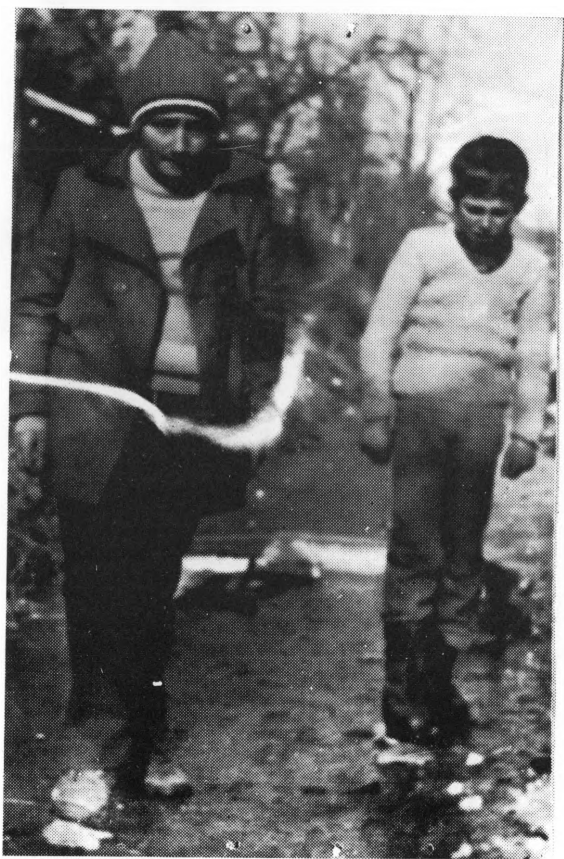

Sl. 16.

štinama održavanja tijela u ravnoteži na sklizalištu. Takvi su rekviziti bili rijetki i o njima se vodila velika briga, čuvalo ih se i dobro pospremalo na sigurna mjesta.

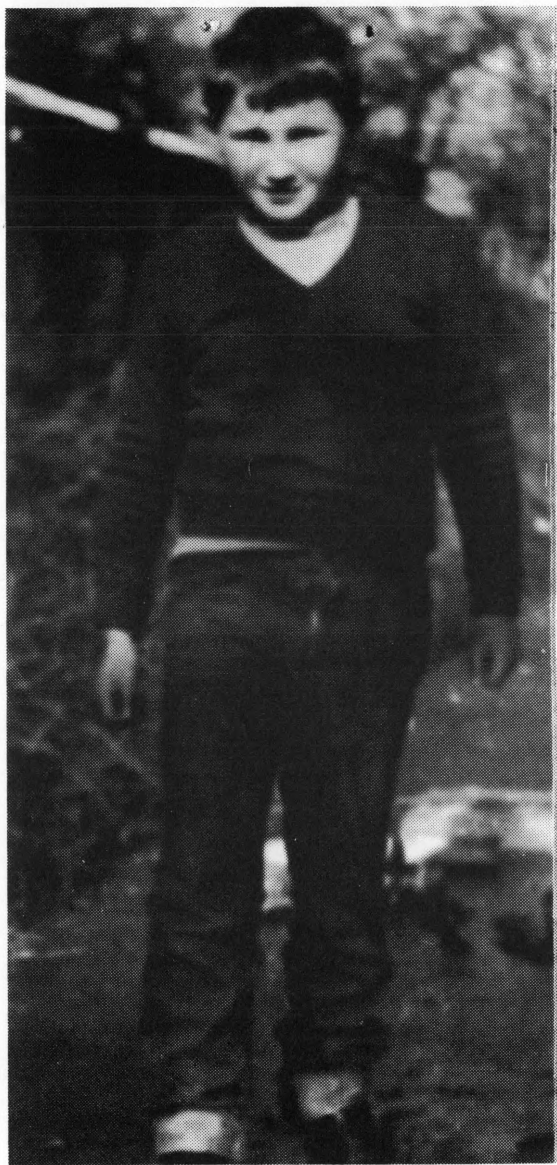
»Šklizanje« na dijelu grane oblika brojke 1, na »deščicaj«

Klizanje na dijelu grane oblika brojke 1 bila je najčešća zabava i igra djece, a kasnije i način nadmetanja. Do takvog rekvizita zaista se dolazilo vrlo lako i preteča je današnjih klizaljki po svom obliku. Pogodni dio grane s »nosom« odsijecao se u malo većoj duljini nego je bila obuća malih klizača. Svatko je taj budući rekvizit podšavao prema sebi i svojim mogućnostima. Mali nadmetaći tražili su par takvih budućih sklizaljki, kako bi se mogli sklizati na obim nogama i lakše održavati ravnotežu na ledu. Okrugli donji dio klizaljki izravnali su prema podlozi leda, da bi postale što stabilnije. Na njima se moglo čučnuti, pognuti, stajati. Sklizalo se naprijed-nazad. Nadmetali su se u ravnoteži, brzini klizanja pogurom u leđa, vučenjem za motku, odguravanjem pomoću jednog ili dva podulja štapa.

Sl. 17.

Na »daščicaj« (daščicama) je dječje klizanje zabava i igra. Za takav rekvizit bile su potrebne dvije podjednake daščiće, koje su dječaci oblikovali u pogodne drvene klizaljke. Na prednjem su im kraju načinili mali nosić, uzdignut dio, da bi time izbjegli zapinjanje na ledenoj neravnoj površini. Rekviziti su bili veličine obuće

Sl. 18.

svakog klizača, ali i dosta široke osnove, da bi se postigla stabilnost nogu i sigurnost u održavanju ravnoteže. Obično su klizači izrađivali takve drvene klizaljke iz mekanog drva vrbe, jasike i obične lipe. Nadmetanja su tim rekvizitima izvođena kao i s ostalim rekvizitima u prethodnom opisu. **Slike 19. i 20.**

Sl. 19.

»Šklizanje« na »struganki« i na »klompaj«

Sklizanje na drvenom sudu, »struganki«, rjeđe se izvodilo, jer je taj sud bio neophodan u domaćinstvima. Djeca su ga uzimala bez pitanja i odlazila s njim na ledenoj površini, da bi se klizala u parovima vučenjem za noge. Težilo se postići što brži dolazak do određenog cilja.

Klompe su bile zimska obuća mladih i starih osoba u prošlosti, ali i dobra prilika da se na njima djeca iskušaju u klizanju. U nedostatku bilo kakvih drugih rekvizita, klompama (drvenom obućom) moglo se vrlo uspješno klizati pojedinačno. Djeca su klizala na jednoj

nozi, obje noge, bez i sa pomoćnim štapom za odguravanje. Mogli su klizati u čučućem položaju i stoju. Nadmetanjem se željela postići brzina, ravnoteža i doseg veće daljine na ledu. **Slike 21. i 22.**

Sl. 20.

Sl. 21. »Šklizanje« na »struganki«

Klasifikacija sportova i igara na snijegu i ledu

Na ledu:

1. Tuničanje,
2. »Šklizanje na grani«,
3. »Šklizanje« na »sančicaj«,
4. »Šklizanje« na kori,
5. »Šklizanje« na koži,
6. »Šklizanje« na »želvi«,
7. »Šklizanje« na svinjskim kostima (dijelovima nogu i glava), na zglobu kravlje noge,
8. »Šklizanje« na »jelenske roge«,
9. »Šklizanje« na »struganki« i na »klompaj«,
10. »Šklizanje« na dijelu grane oblika brojke 1, na »deščicaj«,
11. »Šklizanje« na »kuturačaj« i »v košari«,
12. »Pogađanec«,
13. »Naterivanje v jamu«,
14. Treličanje i kozličanje na ledu.

Na snijegu:

1. Na »sančicaј«,
2. »Spušćanje« na koži,
3. »Spušćanje« na grani,
4. »Spušćanje« na »trupćecu«,
5. »Spušćanje« na »deski«,
6. »Spušćanje« v korpi,
7. Spust v »struganji«,
8. Spust v koritu,
9. Skijaње na koritnim skijama,
10. Spust na »skijicaј«,
11. Spust na vreći.

Kazivači-pastiri: pok. Stjepan Birovćec,
star 88 godina iz Podravskeg Sesveta, pok.
Lenger Stjepan, star 85 godina.
Foto-snimke načinio Stjepan Zvonar iz
Podravskeg Sesveta.

Sl. 22. »Šklizaње« na »klompaj«